

JUDr. Zdeno KORDIK CSc.
egyetemi docens
P.I. Safarik Egyetem Jogi Kara
/Csehszlovákia, Kosice/

MUNKAVÉGZÉS A SZÖVETKEZETEK GAZDASÁGI TÁRSULÁSAIBAN

A mezőgazdasági szövetkezés jogi szabályozásának célját a mezőgazdasági szövetkezésről szóló 122/1975. számú törvény bevezetője foglalja össze. Ez a törvény mind tartalmilag, mind formailag elsősorban a szövetkezetekben belüli kérdéseket szabályozza és lehetőségeket ad a mezőgazdasági vállalatok további együttműködéséhez, de lehetővé teszi - kooperáció és integráció útján - a más termelő vállalatokkal való ilyen együttműködést is. Az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetekkel kapcsolatos együttműködést ezen a törvényen kívül a Mezőgazdasági és Élelmezési Minisztérium 159/1975. számú, a mezőgazdasági együttműködésről szóló rendelete is meghatározza. A CSSZSZSZK-ban a jogszabályok lehetőséget adnak arra is, hogy a szocialista mezőgazdasági vállalatok együttműködésének formái a Gazdasági Kódex előírásainak megfelelően fejlődjenek. Ezeket a jogi szabályozásokat főképpen azért említjük meg, mert a Csehszlovák Kommunista Párt XV. Kongresszusa és az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetek II. Kongresszusa határozatainak szellemében hatékonyabban kell felhasználni a jogszabályok valamennyi funkcióját olyan mértékben és abból a célból, hogy azok társadalmunk fejlődése során teljes mértékben biztosítsák a nagyüzemi szocialista mezőgazdaság valamennyi előnyét.

A párt- és a kormányzervek - a nagyüzemi szocialista mezőgazdasági termelés megerősítésének igényét hangsúlyozva - nem tagadják a mezőgazdaság szövetkezeti formáját. Az a cé-

lunk, hogy elmélyültebben alkalmazzuk az Egységes Mezőgazdasági Szövetkezetek megalakulása időszakában szerzett tapasztalatokat, elsősorban a belső szövetkezeti demokráciára irányuló saját kezdeményezéseink megvalósításánál. A belső szövetkezeti demokrácia a szocialista demokrácia fontos eleme. A szocialista demokrácia kiszélesítése és elmélyítése hatással van a szocialista törvényesség és jogrend megerősítésére. Mezőgazdaságunk szocialista szövetkezése a szocialista szövetkezeti társadalmi tulajdon alapján fejlődött és dialektikusan kapcsolódott a szocialista társadalom új osztályának - a szövetkezeti parasztok osztályának - kialakulásához.

Jelenleg ez a folyamat a termelőerők és a szocialista termelési viszonyok további fejlődése, a gazdálkodás állami és szövetkezeti formáinak kialakulása közepette zajlik. A gazdálkodás e formáinak keretében történik meg a szövetkezeti és az állami szocialista tulajdon közeledése is.

A nagyüzemi szocialista mezőgazdasági termelés a mezőgazdasági szövetkezet fejlődésnek 30 éve során állandó segítséget kapott a szocialista államtól. Ez abban is kifejeződött, hogy az állam a nagyüzemi szocialista termelést aktív jogi eszközökkel segítette elő. A mezőgazdasági gazdálkodás szocialista formája szocialista társadalmunk szilárd termelési és gazdasági alapjává vált. A mezőgazdasági termelés fejlődését érintő fenti objektív tényező hatására, valamint a tudományos-műszaki forradalom fejlődésének alapján lépett be mezőgazdaságunk abba a szakaszba, melyet a termelés koncentrációja és specializációja, továbbá az jellemez, hogy a mezőgazdaságban az iparosodás sok eleme jelent meg. A társadalom gazdasági fejlődésének ezek az objektív törvényszerűségei megkövetelik, hogy megfelelő jogviszonyokat alakítsunk ki a mezőgazdasági terme-

lésre vonatkozóan általában, de különösképpen a szövetkezeti mezőgazdasági termelésre vonatkozóan.

A szövetkezeti jog ezeket az új viszonyokat különösen az együttműködés területét szabályozza.

Mezőgazdaságunkban az együttműködés két formában valósul meg:

a/ A szövetkezeti társulás keretében, mely esetben nem alakul új formájú szervezet;

b/ közös mezőgazdasági vállalatok létrehozása útján, melyek esetében önálló jogi alany jön létre.

A mezőgazdasági együttműködés megállapodásos-szerződéses viszonyok alapján jön létre.

Hangsúlyozni kívánjuk, hogy noha a mezőgazdasági termelés keretében az együttműködésnek több formája létezik, az egységes mezőgazdasági szövetkezetek kooperációra lépve, elvileg a mezőgazdasági szövetkezésről és a mezőgazdasági együttműködés és annak formáiról szóló törvény alapján járnak el. A törvény által előírt együttműködés eredményeképpen az egységes mezőgazdasági szövetkezetek egymás között működhetnek együtt, vagy pedig az egységes mezőgazdasági szövetkezetek és más állami mezőgazdasági szervezetek között lehet együttműködés. Az állami szervek más gazdasági és szolgáltató ágazatokban működő állami szervek is lehetnek.

A mezőgazdasági termelés keretében folytatott együttműködés egyre érdekesebbé válik az egységes mezőgazdasági szövetkezetek számára, elsősorban azért, mert nem igényli a beavatkozást a mezőgazdasági vállalatok strukturájába, lehetőséget ad olyan széleskörű munkamegosztásra, amely mellett megmarad termelési, gazdasági és jogi önállóságuk és emellett az anyagi, pénzügyi és munkatartalékok közös felhasználása által új minőségi változásokat tesz lehetővé,

különösen a termelés koncentrációja területén.

A szövetkezeti jog jelenleg érvényben lévő szabályozása széleskörű lehetőségeket ad az együttműködésre, de sok esetben nem eléggé árnyalt és nem fejezi ki azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével bizonyos bonyolultabb termelési, anyagi és pénzügyi, valamint munkaügyi viszonyokat rendezni lehet. Ezeket a hiányosságokat a jogi szabályozás módosításaival kívánjuk felszámolni.

E rövid felszólalásban nem lehetséges több bonyolult probléma vizsgálata. Megpróbáljuk röviden tisztázni azokat a jogviszonyokat, amelyek nálunk a meglévő közös mezőgazdasági vállalatoknál merülnek fel a munkaügyi problémák kapcsán. Azért hangsúlyozzuk, hogy közös mezőgazdasági vállalatokról van szó, mert a szövetkezeti egyesülések esetében a tagokkal kapcsolatban új jogi problémák nem merülnek fel. A közös mezőgazdasági vállalatok léte azonban bizonyos olyan változásokkal jár együtt, melyek hatással vannak a belső szövetkezeti viszonyokra.

A szabályozás jogi jellege attól függően különböző, hogy a szövetkezet tagja-e mezőgazdasági vállalatnak, vagy sem.

A mezőgazdasági szövetkezésről szóló 122/1975. évi törvény, továbbá a Szövetségi Mezőgazdasági Minisztériumnak a mezőgazdasági együttműködésről és annak formáiról szóló 159/1975. számú rendelete alapján a közös mezőgazdasági vállalatoknál elsősorban az őket alkotó egységes mezőgazdasági szövetkezetek tagjai, vagy legalábbis dolgozói és a többi tagszervezet dolgozói végzik munkát. A közös mezőgazdasági vállalat tagszervezeteinek tagjainál a szövetkezeti viszony érintetlenül marad ebben az esetben. Ez annyit jelent, hogy az a szövetkezeti tag, aki annál a közös mezőgazdasági vállalatnál dolgozik, amelynek a szövetkezet tagszervezete, a szövetkezeti jog alapján tagsági vi-

szonyban áll munkáját pedig a munkajog feltételei mellett végzi. Mindaddig, amíg a szövetkezet tagja a közös mezőgazdasági vállalatnál végez munkát, a szövetkezeti szervek - bár szövetkezeti tag - nem bocsáthatják el a közös mezőgazdasági vállalatnál végzett munkájából. A szövetkezeti tag munkaviszonya csupán a Munka Törvénykönyvében lerögzített feltételek mellett szüntethető meg. Ebben az esetben a szövetkezeti tagnak nem lehet utasítást adni arra, hogy a szövetkezetben dolgozzék, még akkor sem, ha a szövetkezetben erre igen nagy szükség van. Nem zárható ki azonban annak lehetősége, hogy a közös mezőgazdasági vállalatnál végzett munka mellett a szövetkezeti tag bizonyos munkát végezzen a szövetkezet számára is. Ez abban az esetben fordul elő, ha az egész év során nem dolgozik a közös szövetkezeti vállalatnál. A jogi szabályozás szempontjaiból a feladatok végrehajtását a munkafeltételekről szóló megállapodásban rögzítik.

Azok a kötelezettségek és jogok, amelyek a közös szövetkezeti vállalatnál dolgozó szövetkezeti tagot illetik meg, a tagsági viszonynak a munkaügyi szabályozáson kívüli részeiből következnek /a vagyoni és földviszonyok, az egységcs mezőgazdasági szövetkezetbeni - mint a szövetkezeti tagok társadalmi szervezetébeni - tagságából adódó jogok és kötelezettségek/ változatlanok maradnak. Ebből következik, hogy a közös szövetkezeti vállalatnál dolgozó szövetkezeti tagnak joga van ahhoz, hogy az érvényes szabályok szerint eladja a szövetkezet által megtermelt mezőgazdasági termékeket.

Násrészt érvényben van az a szabály, hogy annak a szövetkezetnek a tagja, amely a közös mezőgazdasági vállalatnak nem tagszervezete, nem vehető fel munkára ehhez a vállalathoz, csak miután szövetkezeti tagsága megszűnt. Ugyanakkor azonban a szövetkezeti tagság megszűnése nélkül is felvehető munkára a közös mezőgazdasági vállalathoz az

ilyen dolgozó másodállásba a Munka Törvénykönyvében meghatározott feltételek mellett.

Kétfajta szabályozás van érvényben tehát a közös mezőgazdasági vállalatnál létesült munkaviszonyokra vonatkozóan. Az egyik a közös mezőgazdasági vállalat tagszerveként működő szövetkezet tagjaira vonatkozóan, a másik azokra a dolgozókra vonatkozóan, akik olyan szövetkezet tagjai, mely nem tagszervezete a közös mezőgazdasági vállalatnak. A szövetkezeti tagnak a közös mezőgazdasági vállalatnál létesült munkaviszony a Munka Törvénykönyvében lerögzített feltételek mellett szüntethető meg. Ha szövetkezeti tagnak a közös mezőgazdasági vállalatnál létesült munkaviszonya megszűnik, a szövetkezet kötelezettsége, hogy a szövetkezeti tagot a szövetkezetben munkába állítsa. Az újbóli munkába állítás szempontjából döntő jelentőségű, hogy a szövetkezeti tag munkaviszonya közös mezőgazdasági vállalatnál rövid lejáratu vagy hosszulejáratu volt. Ha a szövetkezeti tagot a szövetkezet hosszú ideig tartó munkaviszony céljából engedte át a közös mezőgazdasági vállalatnak, úgy a szövetkezeti tagnak a szövetkezetben nincs joga korábbi munkájához vagy munkahelyéhez. A munkafeltételekről szóló szerződése megszűnik. A szövetkezet javaslatot tesz neki, hogy a munkafeltételekről szóló korábbi szerződésének figyelembe vételével vagy más feltételekkel új szerződést köt vele. Abban az esetben, ha az új szerződés megkötésére nem kerül sor, a kérdést a szövetkezet igazgatósága dönti el. Ha szövetkezeti tagot rövid időre engedték át a közös mezőgazdasági vállalatnak, akkor a tagnak a munkafeltételekről szóló megállapodása nem szűnik meg. Miután a közös mezőgazdasági vállalatnál munkaviszonya megszűnt, a szövetkezeti tagnak joga van ahhoz, hogy a szövetkezetben korábbi funkcióját elláthassa. Ezek az előírások nem vonatkoznak arra a dolgozóra, aki tagsági viszonyát azért szüntette meg, mert szövetkezete nem volt tag-

szervezete a közös mezőgazdasági vállalatnak. A dolgozó újra szövetkezeti taggá válhat, ha ezt újra kéri.

Észrevételeinkben elsősorban Veres József professzor elváltts beszámolójának téziseihez kapcsolódtunk: azok negyedik részéhez, melyben a tagsági és a munkaviszonyokról van szó, továbbá azok kilencedik részéhez, mely azzal foglalkozik, milyen módon gyakorolhatnak hatást a Magyar Népköztársaságban a tagsági viszonyok a szövetkezeti formákra.